

Puntdevista 65. El tòpic del canvi de paradigma (8/1/2020)

Quan era estudiant de Pedagogia, d'això ja fa mig segle, era típic presentar antinòmies pedagògiques. Una d'habitual era fer una taula amb dues columnes; en una hi havia les característiques de l'escola "tradicional" i a l'altra les de l'escola "nova". No cal dir que la segona reunia totes les virtuts i la primera tots els defectes. Ja aleshores pensava si realment hi havia una escola que tingués tots els defectes esmentats, alhora de si n'hi havia una que tingués totes les virtuts de l'escola nova. És fàcil advertir que aquesta estratègia de presentació de situacions a millorar sempre resulta simplista, fins i tot a efectes didàctics.

Actualment no es parla d'escola tradicional i escola nova, ara es parla de "canvi de paradigma", però el fons és el mateix. Ara hi ha qui demana canviar el paradigma de com s'ensenya i com s'aprèn, apel·lant a pronunciaments de la UNESCO per aconseguir una educació de qualitat. A continuació venen totes les característiques que aquesta educació de qualitat hauria de tenir i que se suposa que el "paradigma vigent" no aconsegueix. No cal demostracions per justificar que les propostes, suposadament innovadores, l'aconseguiran. No hi ha res com inventar-se un enemic per presentar-se com alternativa salvadora.

El paradigma a superar s'associa a l'aprenentatge memoritzador, irreflexiu, rutinari, ...; podríem seguir afegint qualificatius negatius, però la memorització rep de valent. I la primera pregunta a fer-nos és si hi ha actualment a Catalunya una escola que es pugui situar en aquest paradigma a superar. Però encara ens podem fer una altra pregunta més de fons: en el paradigma desitjable, no hi entren els aprenentatges memoritzats? I una tercera qüestió que deixo per més endavant.

Cal suposar que els interpel·lats dirien que no proclamen la supressió de la memorització, que cal situar-la en la mesura correcta, que no pot ser l'única forma d'aprenentatge, etc. Però gairebé mai es fan les corresponents matisacions, i gairebé mai es diu quins son els aprenentatges que cal memoritzar i quins no. Cal memoritzar el nom del riu que passa per Lleida?, la simbologia dels elements químics?, el segle que va néixer Leonardo da Vinci? La relació de països que integren la Unió Europea? ... O bé tot es pot preguntar al *google*? L'autèntica tasca professional és la de seleccionar quines informacions cal memoritzar avui en cada etapa del sistema educatiu; aquest és el repte a afrontar. Realment algú pot afirmar que actualment el nostre sistema educatiu té un excés de memorització?, que els nostres estudiants sabem massa coses de memòria? Qui fes aquestes afirmacions les hauria de demostrar, perquè no és el sentiment general al respecte.

Arribat a aquest punt es podria dir que hi ha aprenentatges que requereixen memorització simple i altres que demanen reflexió, posicionament creatiu, etc. Si és així, i sense entrar ara en les altres característiques del paradigma a superar, hauríem d'arribar a la conclusió que no existeix un únic paradigma a proposar vers una educació de qualitat. Els aprenentatges escolars són de naturalesa diversa, per tant, cal aplicar estratègies metodològiques diverses, en funció de cada fita a aconseguir, de cada etapa educativa, de cada context d'aprenentatge,

de cada docent, de cada alumne, ... Aleshores què significa demanar un canvi de paradigma, com si fos únic i generalitzat? Si reconeixem que el nostre món és complex, que el sistema educatiu pretén aprenentatges competencials complexos, com podem parlar d'un sol paradigma a superar, sabent que "paradigma" és un terme que significa *model*?

Per alguns, fer referència a la UNESCO per seguir les recomanacions genèriques que fa, ja és aval suficient. Però resulta que la UNESCO fa proclames per a tot el món i no és precisament el món més desenvolupat el que centra la seva atenció. Països com Finlàndia, Suècia, Gran Bretanya, Alemanya, Suïssa, França, ... estan pendents de les recomanacions de la UNESCO, o de OCDE i la U.E., per exemple? I nosaltres on ens situem?

Naturalment que hem d'estar constantment preocupats per la millora del nostre sistema educatiu, i això suposa revisar constantment el què fem i com ho fem. Però aquesta revisió ha de fonamentar-se en els aprenentatges dels alumnes, no en estereotips més o menys acadèmics i bensonants. L'èxit d'una experiència de renovació pedagògica s'ha de justificar en la millora dels aprenentatges aconseguits pels alumnes, no en el sol fet de produir-se canvis en el funcionament del centre, perquè cap canvi està justificat si no serveix per millorar els aprenentatges dels alumnes, la qual cosa, per cert, no sol està inclosa en les avaluacions de tals experiències.

Hi ha d'haver innovació quan aquesta supera els resultats de la situació anterior de manera palesa. Aleshores es pot demanar a l'administració educativa que la tingui present per a la seva extensió al conjunt dels sistema, que és molt ampli i divers. Igual que succeeix en el sistema sanitari, per exemple. Per cert, en les proclames de canvi de paradigma s'acaba sempre desqualificant les accions i propostes de l'administració . Però d'això en parlarem en el pròxim puntdevista.

Jaume Sarramona

(www.sarramona.net)